

رواق شهیدان



طلبه شهید علی مؤمنی

شهیدی مقفودالآثری که مادرش پیکر او را از اباعبدالله الحسین ^{علیه السلام} طلب نمود

طلبه شهید علی مؤمنی در سال ۱۳۴۹ در خانواده‌ای مذهبی درروستای بیشه‌دراز ازتوابع شهرستان دهلران دیده به جهان گشود.

وی به‌خاطر اینکه پدرشان میزبان روحانیون در ایام تبلیغ به روستای بیشه‌دراز اعزام می‌شدند، به‌شدت به علوم دینی و تحصیل در حوزه علمیه علاقه‌مند می‌شود و بعد از مشورت با آن روحانیون، در سال ۱۳۶۱ به‌قصد تحصیل به حوزه علمیه ایلام می‌رود.

در حوزه علمیه پس از یکسال تلاش و کوشش، دوره مقدمات علوم دینی را پشت سر می‌گذارد و برای ادامه تحصیل در سال ۶۲ راهی مدرسه علمیه صاحب‌الامر ^{علیه السلام} آشتیان می‌گردد.

در سال ۱۳۶۴ به ندای امام خمینی ^{علیه السلام} لبیک می‌گوید و به جبهه‌های حق علیه باطل اعزام می‌گردد.

این طلبه انقلابی در عملیات والفجر ۸ مجروح می‌گردد و در مراجعات دوباره به جبهه، در واحد اطلاعات لشکر ۱۷ علی‌بن ابی‌طالب ^{علیه السلام} مشغول خدمت می‌شود و پس از رشادت‌های فراوان، طی یک مأموریت در جزیره مجنون و درگیری سخت، به فیض شهادت نائل می‌آید و پیکرش در جزیره مجنون باقی می‌ماند.

مادر شهید مؤمنی پس از عزیمت به زیارت عتبات عالیات در جوار مرقد شش‌گوشه اباعبدالله الحسین ^{علیه السلام} ایشان را به پهلوی شکسته مادرشان حضرت زهرا ^{علیه السلام} قسم می‌دهد که پس از مراجعت به ایران، خبری از فرزند شهیدش به او برسد. هنوز بیست روز از این ماجرا نگذشته بود که قاصدان قافله شهدا، خبر تفحص پیکر مطهر شهید مؤمنی را به شهر آوردند و پیکر مطهر این طلبه شهید، پس از ۱۵ سال از آب‌های گرم مجنون به زادگاهش دهلران بازگشت. مردم شهیدپرور دهلران استقبال بی‌نظیری از پیکر مطهر این شهید انجام دادند و پیکر سبک‌تر از تابوتش را بر روی دستان پرهمر تشییع نموده و در جوار امام‌زاده سیداکبر ^{علیه السلام} دهلران در جایگاه ابدی مأوا می‌گیرد.



دوره کوتاه‌مدت شیعه‌شناسی برگزار می‌شود

دوره کوتاه‌مدت شیعه‌شناسی(حضورى) به‌همت مرکز تخصصى شیعه‌شناسى برگزارى می‌شود. به گزارش خبرگزاری حوزه، دوره کوتاه‌مدت شیعه‌شناسی(حضورى) از ۱۶آبان تا ۸ آذر روزهای دوشنبه و سه‌شنبه از ساعت ۱۵ تا ۱۷ به‌همت مرکز تخصصى شیعه‌شناسى حوزه علمیه قم، تحت اشراف حضرت‌آیت‌الله مکارم شیرازى برگزارى می‌شود. اتمام سطح یک و حضور منظم در کلاس‌ها، از شرایط شرکت در این دوره و اعطای گواهی دوره کوتاه‌مدت و اولویت پذیرش در سطح ۳ و ۴ نیز از مزایای دوره می‌باشد.

علاقه‌مندان می‌توانند تا ۱۳آبان با مراجعه حضوری به مرکز شیعه‌شناسی واقع در جمرکان، ابتدای بلوار انتظار، مجتمع دارالولایه (مرکز مدیریت)، مرکز تخصصی شیعه‌شناسی حوزه علمیه قم، از ساعت ۱۳ تا ۱۹ و پیام‌رسان اپنا amoozesh.shia@ ثبت‌نام کنند.

حجت‌الاسلام والمسلمین سبحانی

در نشست هم‌اندیشی مؤلفان درسنامه‌های امامت عنوان کرد

توسعه یکپارچه

دانش امامت در سطح بین‌الملل

فراهم می‌گردد

پایان آید

در نشست علمی با استاد محمد باقرتحریری بررسی شد

معنویت و تهذب در طلبگی

الگوها و شیوه‌ها



هفته نامه افق حوزه در نشست علمی«مهمان ماه» این شماره خود، با موضوع «معنویت و تهذب در طلبگی، الگوها و شیوه ها» بااستاد محمد باقرتحریری به گفت و گو پرداخته است که استاد در این نشست ضمن اشاره به جایگاه تهذیب در قرآن و روایات اهل بیت ^{علیهم السلام}، بر لزوم توجه حوزه‌های علمیه به مباحث اخلاقی و پرورش متخصص در این زمینه تأکید کرد. در ادامه متن کامل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

بیان شده است. زمانی انسان به این عظمت و

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (آل عمران ۱۶۴). مسئله معنویت و تهذیب، اساس دعوت همه انبیاء ^{علیهم السلام} و به‌خصوص نبی مکرم اسلام ^{صلی الله علیه و آله} است. خداوند در این آیه شریفه بر مومنان مَنّت می‌نهد که چنین پیامبری را از جنس خودشان در میان آنها مبعوث کرده است. خدای متعال بر چیزی مَنّت ننهاده است؛ جز مسئله هدایت و ایمان آوردن انسان‌ها. در آیه دیگر می‌فرماید: ﴿لَا تَتَّبِعُوا عَلَىٰ إِسْلَاحِكُمْ تِلْكَ اللَّهُ يَهْدِيكُمْ أَنْتُمْ هَٰذَا كُمْ لِيُظَاهِيَ﴾ (حجرات۱۷). مسئله هدایت انسان‌ها به سوی خداوند متعال، همان سیر به سوی حق‌تعالی از این عالم به عالم غیب است که بالاترین نعمت الهی است و خداوند متعال که ولی همه نعمات است، آن را در ابتدا برای همه انسان‌ها قرار داده است و همچنین در نتیجه برای مومنان چنین هدایتی را مَنّت نهاده و به رخ می‌کشد که این لطف خدا در پرتو هدایت، به انسان ارزانی شده است. با توجه در آیات قرآن و منطق صحیح عقل نسبت به حضور انسان در این عالم، به این حقیقت می‌رسیم که خداوند متعال همه موجودات عالم را در خدمت انسان قرار داده است و انسان را خلیفه و جانشین خود مقرر فرموده است. ملائکه نیز به‌طور خاص در جهت افاضه کمالات برای انسان آفریده شده‌اند. خداوند متعال در ابتدای خلقت انسان می‌فرماید: «اتّٰی جاعل فی الارض خلیفه» و این خلیفه را انسانی معرفی می‌نماید که مبدأ مادی او خاک یا گل است که مراحل را طی کرده که قرآن کریم این مراحل را برای بدن انسان ذکر می‌کند. همچنین حقیقت انسان را روح الهی معرفی می‌کند و می‌فرماید: «واذا سویّت ونفخت فیه من روحی ففعولاً له ساجدین». خداوند برای انسان چنین عنایتی را معرفی می‌کند که در غایت، مربوط به همه انسان‌هاست که در سوره مبارکه اعراف نیز فرموده است: «إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قَلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ». مرحوم علامه طباطبایی در باب تفسیر این آیه می‌گوید:

حضرت آدم ^{علیه السلام} نمودی برای انسانیت بود که خداوند متعال به‌وسیله این مقدمات، نظهر می‌کند و بیان می‌کند که انسان برای چه هدفی آفریده شده است. از این آیه یک هدف اعلی استفاده می‌شود که همان مقام خلافة‌اللّٰهی است. همچنین اهداف میانی هم مطرح می‌شود و به‌نوعی هدف اعلی از خلقت انسان عبودیت معرفی می‌شود. چنانچه عبودیت به‌طور خاص محقق شود، مساوی با مقام خلافة‌اللّٰهی است. از توجه به آیات کریمه قرآن استفاده می‌کنیم که مقدمات آفرینش انسان وجود عالم است. انبیاء و اولیاء ^{علیهم السلام} و کتب الهی نیز، از لوازم آفرینش انسان به حساب می‌آیند. این مقدمات و لوازم به این جهت است که انسان به مقصد اعلای آفرینش خود برسد که همان مظهریت انسان از ذات اقدس الهی در این عالم است و ذات اقدس الهی نیز کمال بی‌نهایت است و این امور باعث می‌شوند، این مظهریت به فعلیت برسد؛ یعنی مقام خلافة‌اللّٰهی یک مقام شأنی است که برای یک تجلیل ابتدایی از انسان زیان وخرسان خارج می‌شوند؛ خسران نرسیدن به سود وجودی و بدتر از آن خسران، از دست دادن سرمایه که همان شخصت وجودی انسانی است که در پرتو ایمان و عمل صالحی که مستمر انجام بگیرد، انسان از این خسران خارج خواهد شد. انسانی که در عالم خاک قرار گرفته است، به‌وسیله این مقدمات، نظهر کمال مطلق که همان پاک مطلق است، خواهد شد. به این منظور لازم است، ادراکات انسان از مشوب بودن به عالم ماده خارج بشود؛ یعنی تمایلات انسان که همواره نسبت به عالم ماده تمایل دارد و به‌صورت طبیعی انسان را از عالم معنی و عالم غیب دور می‌کند که لازم است، انسان از این مسئله پاک بشود. قرآن کریم از پاک‌ی به تزکیه یاد می‌کند که باب تفعلیل است؛ یعنی نفس انسانی قابلیت آلودگی را دارد. پاک کردن نفس مرحله اول است و شاخصه اصلی آلودگی آن است که اجازه ندهد، این قابلیت به فعلیت برسد. چنانچه آلودگی آمد و اجازه نداد، قابلیت به فعلیت برسد. در مرحله دوم خداوند متعال قابلیت‌ی در وجود انسان قرار داده است که بتواند، تزکیه کرده و خود را پاک کند. اگر زمینه این تزکیه حفظ بشود و شخصیت اولیه انسانی حفظ بشود، قابلیت‌تغییر و تزکیه وجود دارد. این در جایی است که ماهیت انسان، به ماهیت

دیگری تغییر نکرده است.

• معنویت در اسلام

مقصود ما از معنویت یک معنای خاصی است؛ یعنی مجموعه‌ای از امور در وجود انسان که او را به عالم غیب متصل می‌کند. این امور به حقیقتی از وجود انسان اشاره دارد که آن حقیقت هم، از عالم غیب است. این، مقصود ما از معنویت در اسلام و در مکتب اهل بیت ^{علیهم السلام} است. واژه معنویت در برخی دیدگاه‌ها از معنای اصلی خارج شده است و کسانی که نسبت به انسان و عالم دیدگاه سکولار دارند نیز، از تعبیر معنویت استفاده می‌کنند؛ چراکه ناچارند، برای حل روابط صحیح دنیایی، به برخی از صفات نفسانی خوب نظیر: امانت‌داری و صداقت و عدم خلف وعده و ... اشاره کنند؛ اما اگر دقت شود، اینها شئونِی از نفس انسان است. توجه نکرده‌اند که پرتو این مسائل در روابط مادی است؛ اما آنها دارای حقیقت مجرد و جنبه غیبی هستند؛ بنابراین مقصود ما از معنویت



و تهذیب بیان شد. تا اینجا جایگاه معنویت و تهذیب در جایگاه انسان در عالم از دیدگاه مکتب اهل بیت ^{علیهم السلام} بیان شد.

• غایت معنویت و تهذیب در مکتب اهل‌بیت ^{علیهم السلام}

قرآن کریم و سنت با بیانات گوناگونی تحقق بالاترین درجه معنویت و تهذیب روح از آلودگی‌ها را در سایه مکتب اهل‌بیت ^{علیهم السلام} معرفی کرده‌اند و دعوت کامل نبی اکرم ^{صلی الله علیه و آله} که در قالب ولایت اهل‌بیت ^{علیهم السلام} ظهور و بروز پیدا می‌کند. قرآن کریم می‌فرماید: «قل هده سبیل الی الله علی بصیرة أنا ومن اتبعنی وسبحان الله وما أنا من المشرکین». اهل‌بیت ^{علیهم السلام} ما را به توحید خالص دعوت می‌کنند و اگر کسی در مسیر چنین توحیدی قرار بگیرد، نیاز به عبودیت و رحمت الهی دارد؛ قرآن کریم در سوره مبارکه هود می‌فرماید: ﴿وَلِإِبْرَاهِیْمَ إِذْ قَالَ لِلَّهِ إِیْمَانًا رَبِّیْ إِذْ قَالَ لِلَّهِ خُلَعْمًا﴾ که فرموده‌اند: این «لذلک» عمدتاً به ﴿إلا من رحم ربک﴾ برمی‌گردد؛ یعنی به رحمت خداوند متعال رسیدن که نوعی غایت از آن استفاده می‌شود. همه این مسائل در طول یک‌دیگر به ما کمک می‌کند تا در مسیر سیر الی‌الله قرار بگیریم. خاستگاه این مسیر مکتب اهل‌بیت ^{علیهم السلام} است که بالاترین درجه معنویت در مکتب اهل‌بیت ^{علیهم السلام} تحقق پیدا

می‌کند. به این جهت که آخرین دین الهی، آخرین کتاب الهی و آخرین نبی الهی است که باید کامل‌ترین درجه رسیدن به هدف در این مسیر تحقق پیدا کرده باشد که این چنین است. خود اهل‌بیت ^{علیهم السلام} نیز کامل‌ترین واصلین الی‌الله هستند که قرآن کریم از این وصول به ولایت تعبیر می‌کند و می‌فرماید: ﴿الله ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور﴾ و درباره نبی اکرم ^{صلی الله علیه و آله} می‌فرماید: ﴿إِن وَلِیَّ الله الَّذِی نَزَلَ الْکِتَابَ وَهُوَ یَتَوَلَّى الصَّالِحِیْنَ﴾. این دوزنمایی از مسئله معنویت و تهذیب در مکتب اهل‌بیت ^{علیهم السلام} بود که بیان شد.

• نقش حوزه‌های علمیه در معنویت و تهذیب

حوزه‌های علمیه نمودار و نشان‌دهنده این راه و روش هستند و در طول تاریخ این‌گونه بوده که حوزه‌های علمیه اهل‌بیت ^{علیهم السلام} با تمام شئون با محوریت دعوت به خداوند متعال و بندگی خداوند متعال حرکت کرده‌اند؛ اما این بندگی در سه ساحت کلی و اصلی بروز و ظهور دارند. اول ساحت بینش‌ها و اعتقادات صالح است که اساس است و باید شکل بگیرد. ساحت دوم، اعمال جوارحی صالح است. ساحت سوم نیز، مسائل اخلاقی است که به-تعبیری اعمال جوانخی و قلبی به حساب می‌آیند. منظور از اعمال قلبی، مسائل عاطفی و امثال آن است. محور همه تعلیم دین، این مسائل هستند و محور تعلیم و تعلّم در حوزه‌های علمیه نیز، به‌همین صورت است. مرحوم علامه طباطبایی ^{علیه السلام} در تفسیر میزان این مسائل را با بیانات مختصر معرفی کرده است و به این آیه قرآن کریم در رابطه با خاصیت بینش‌های پاک اشاره می‌کند که می‌فرماید: «إلیه یصعدالکلم الطّیّب والعمل الصّالح یرفعه». کلمات پاکیزه به سوی خدا صعود می‌کند که همان ادعوا الی‌الله است و عمل صالح، آن را بالا می‌برد. این آیه ارتباط عمل صالح با بینش‌های پاک است. إلیه یصعد؛ یعنی رسیدن آنها به مقصد. کار ما در حوزه‌های علمیه، تبادل معلومات و زمینه-سازی برای پاک شدن و در نهایت رسیدن به مقصد است. این مسئله باید در همه عرصه‌ها از ابتدا شکل بگیرد؛ یعنی از ابتدای شروع مقدمات ورود به کتاب و سنت که صرف علم و نحو، معانی و بیان و منطق است، لازم است هدف اعلی مورد توجه باشد. هدف اعلی در منطق عقل، همیشه حاکم است و همان مسیر است. شخصی که می‌خواهد به قله برسد، از ابتدا که مشغول تهیه مقدمات است، به قله توجه دارد. اگر به قله هم نخواهد برسد، برای رسیدن به کوه در فراهم کردن شرایط به هدف توجه دارد. در توجه به هدف، نباید از توجه به تحصیل مقدمات خارج بشود که طبیعتاً خارج نیست؛ اما غفلت انسان باعث می‌شود، گاهی هدف از نظر دور بماند. گاهی هدف بسیار بلند به‌صورت مخفی است و از ابتدا مورد غفلت قرار می‌گیرد؛ البته اهداف مادی مورد غفلت قرار نمی‌گیرد؛ چراکه انسان به‌صورت طبیعی، هم اهداف مادی و هم، شرایط مادی را در فعالیت‌ها در نظر می‌گیرد؛ اما اهداف معنوی است که انسان در آنها امتحان می‌شود. ماهیت

مهمان ماه

حوزه‌های علمیه چنین است و سردمداران حوزه‌های علمیه که اهل‌بیت ^{علیهم السلام} هستند، این ماهیت را حفظ کرده‌اند. الگوهایی در این زمینه وجود دارد. شخصی از شام در باب امامت امام صادق ^{علیه السلام} با امام مجاهه می‌کند. روایت چهارم در باب الاضطرار علی‌الحجه راملاحظه بفرمایید. اصحاب حضرت نظیر هشام و مومن الطاق در مجلس حضور دارند و منتظر شخص د دیگری بودند. هشام بن حکم جوانی است که به‌تاژگی موی بر صورت او رویده است. وقتی وارد شد، امام خطاب به او گفتند: «مرحباً بناصراً بلسانه و بده و قلبه». این تجلیل بسیار بلندی است که حضرت از هشام بن حکم دارند. شاگردان حضرت جداگانه با مرد شامی مباحثه می‌کنند و حضرت در پایان، بحث اصحاب را در این مناظره درجه‌بندی می‌کنند. به‌عنوان مثال مومن الطاق شخصی است که اهل جدل است که به‌دنبال اثبات سخن خود است؛ اما وقتی نوبت به هشام می‌رسد، حضرت می‌فرمایند: تو می‌پری و همین که می‌خواهی زمین بیفتی، باز هم می‌پری؛ یعنی افتادن کامل در کار تو مشاهده نمی‌شود. این مسئله بسیار بزرگی است که حضرت فرمودند؛ اما حضرت در پایان فرمودند: از لغزش پرهیز کن! اینجا بحث اعتقادی است؛ اما جنبه‌های تربیتی هم وجود دارد؛ یعنی در بحث اعتقادی هم، تربیت تعلیمی روشن می‌شود که حضرت روش‌های تعلیمی را بیان می‌کنند و به جنبه‌های استدلال برهانی یا جدلی اشاره می‌کنند. غرض فرمایش آن حضرت است که به اصحاب هشدار می‌دهند که متوجه باشید که نبوغ علمی یا فکری در صلاحیت شخص کفایت نمی‌کند. سلامت جامعه نیز در پرتو این معنا تحقق پیدا می‌کند. نمونه دیگری نیز عرض می‌کنم که نمونه بالاهمیتی است. امام رضا ^{علیه السلام} با اهل ادیان مناظره‌ای داشتند که عمران که خدانشاس نبوده و از تکملکین برجسته است و در مجلس حضور دارد و صاحبان فکر و مأمون همه در مجلس حاضر هستند. عمران بالاترین سوالات را از حضرت رضا ^{علیه السلام} می‌پرسد که مانند آن دیده نشده است و حضرت نیز، بالاترین و عمیق‌ترین پاسخ‌های توحیدی را به او می‌دهند که جای دیگر سراغ نداریم. حضرت در ابتدای سخن به عمران می‌فرمایند: سوالات خودت را بگو و انصاف هم بده که این مسئله انصاف خیلی مهم است؛ چراکه در مقام تعلیم و تعلّم، هم معلم و هم شاگرد باید منصف باشند؛ یعنی انسان باید به‌دنبال حق باشد و هر جایی که حق مخالف نظرش بود، آن را بپذیرد؛ زمانی که حضرت مشغول پاسخ به عمران بودند و او نیز گرم شنیدن بود، وقت نماز ظهر فرا رسید. عمران گفت: من شیفته سخنان شما هستم. سخن خود را ادامه بدهید؛ اما آن حضرت فرمودند: وقت نماز است؛ یعنی این مسائل باید به ثمر برسد و بروز و ظهور پیدا کند؛ چراکه نماز مظهر ارتباط ولایی با خدای متعال است. غرض اینکه چنین روشی در بزرگان حوزه‌های علمیه که ائمه ^{علیهم السلام} هستند، وجود دارد. امروز نیز این مسائل در حوزه‌ها وجود دارد.

ادامه در صفحه بعد

این درسنامه‌ها، یک اصطلاح‌سازی در دانش امامت در بین جامعه متخصصان این دانش انجام می‌شود.

وی افزود: باتوجه به اینکه متن درسی جامع در زمینه دانش امامت نداریم، سطح اطلاعات مخاطبان و امامت‌پژوهان متفاوت است و نگارش این درسنامه‌ها، می‌تواند به یکپارچه‌سازی دانش امامت‌پژوهان و حتی هسمان‌سازی دانش اساتید حوزه امامت، کمک شایانی نماید.

رئیس انجمن کلام حوزه عنوان کرد: تلاش مجموعه بر آن است که به‌یاری اساتید و نویسندگان، این درسنامه‌ها به‌گونه‌ای تدوین گردد که علاوه بر استفاده در تمامی دوره‌های تخصصی داخل کشور، زمینه ترجمه آن به زبان‌های مورد نیاز نیز فراهم شده و موجب توسعه یکپارچه دانش امامت در سطح بین‌الملل و جهان اسلام گردد.

حال انجام است که از این تعداد، برخی مراحل پایانی را طی می‌کنند و برخی دیگر در حال بررسی طرح و طی مراحل مقدماتی تدوین متون هستند.

حجت‌الاسلام والمسلمین سبحانی رئیس پژوهشکده امامت نیز در این نشست خاطرنشان کرد: متأسفانه تاکنون به‌صورت متمرکز، درسنامه‌هایی در موضوع امامت تدوین نشده است که این اقدام، می‌تواند قابل توجه و گام مؤثر و حرکت جدیدی در تربیت طلاب و امامت‌پژوهان باشد که آثار و نتایجی دارد که می‌تواند نقطه عطفی در زمینه آموزش و ترویج امامت باشد.

رئیس بنیاد بین‌المللی امامت بیان کرد: از فواید دیگر این درسنامه‌ها، می‌توان به تأثیر آن در اصطلاح‌شناسی دانش امامت اشاره کرد که با تدوین